DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.69

УДК 342.71

І.Д. СОФІНСЬКА

*Ірина Дмитрівна Софінська, доктор юридичних наук, доцент Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»**

ORCID: 0000-0002-3853-7626

ПРАВОВА ВІЗІЯ НАЙМЕНУВАННЯ В НОРДИЧНИХ ДЕРЖАВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Правова ідентичність особи, яка насамперед проявляється в її імені та громадянстві (ст. 7 Конвенції про права дитини)¹, повинна відображати ціннісний інструментарій держави, враховуючи гарантування невід’ємних і невідчужуваних прав людини, забезпечення національної безпеки, дотримання правовладдя (верховенства права) та демократії у просторі перманентної глобалізації і повсюдної міграції. У контексті модерних глобалізаційних та цивілізаційних викликів істотно важливим є розмежовувати ефективний захист права людини на ім’я від свавільного втручання держави (властиво органів публічної влади) у приватне та сімейне життя; свободу вираження від дій на збереження національних цінностей та ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В епоху активізації суспільного життя дослідження права людини на ім’я у контексті визначення правової ідентичності особи набуває нового сенсу в правничому контексті. Проблема правового регламентування найменування в Україні фрагментарно висвітлена винятково в рамках сучасної цивілістичної доктрини як «особисте немайнове право, що забезпечує соціальне буття фізичної особи». Іноземні науковці (А.М. Гросс² та К. Гуг³, Р. Елфорд⁴, Е. Еменс⁵, Дж. Шер Кушнер⁶ та К.Ф.В. Ларсон⁷) переконані, що ім’я людини, перебуваючи на перехресті публічного та приватного життя, є джерелом ідентифікації, класифікації та комунікації.

Часто можна почути думку, що імена – це «стерилізовані слова», які втратили своє первинне значення, а тому їх використовують здебільшого як «лейбли» чи «ярлики» для ідентифікації людей (у сенсі реєстрації компетентними органами публічної влади народження та паспортизації, як це передбачено в національному законодавстві та міжнародно-правових актах)⁸.

Мета статті: встановити взаємодоповнюваність між громадянством особи та правовою візією найменування (застосуванням «каталогу імен») у нордичних державах, у яких правовладдя (верховенство права) «працює»⁹. Сформульована мета передбачає розв’язання низки завдань, серед яких: визначити конституційність права на ім’я у контексті громадянства; проаналізувати законодавство про найменування Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії та Швеції; з’ясувати як наявність «каталогу імен» впливає на реалізацію громадянами цих держав їхніх прав, враховуючи практику реєстрації імені компетентними органами публічної влади, а також релевантні рішення ЄСПЛ і Суду справедливості ЄС.

Виклад основного матеріалу. У наукових колах давно відомо, що громадянство має універсальний комплексний характер¹⁰, означає не лише формальний правовий статус особи¹¹, а й приналежність до держави¹², вказує на постійний у часопросторі правовий та ефективний зв’язок між державою та особою, без зазначення етнічного походження особи, що передбачає певний набір взаємних прав, обов’язків та привілеїв¹³. Питання законодавчого регламентування апелятивів належить до конституційно-правових параметрів ідентифікації особи (передусім громадянина конкретної держави), є проявом збереження національних цінностей, традицій та безпеки.

Кожна держава визначає власні критерії ідентифікації, паспортизації та класифікації осіб, враховуючи їхнє громадянство (час та спосіб його набуття). До прикладу у Франції ймовірність законодавчого регламентування найменування обговорювалося ще в 1803 р., після прийняття Декларації прав людини та громадянина у 1789 р.¹⁴ та конституції Франції 1791 р.¹⁵, які закріплювали на конституційному рівні права людини, правовладдя (верховенство права) та народовладдя (демократію). Результатом цих дискусій стало прийняття

© І.Д. Софінська, 2020

* *Iryna Sofinska, Dr. hab. in Law, Associate Professor of National University “Lviv Politechnic”*

у 1804 р. Цивільного кодексу (т. зв. «кодексу Наполеона»), який став найціннішим надбанням Франції у сфері правової ідентичності особи (громадянства та найменування)¹⁶.

Право людини на ім'я, як і вибір імені, засадничо доповнюють та увиразнюють у своєму розвитку сучасну правову доктрину громадянства у світі. Найменування особи, що є свідченням її правової приналежності до держави, питанням дискусійним, перебуває у центрі трихотомії «особа – держава – суспільство». Реєстрація імені власних громадян компетентними органами публічної влади відбувається на підставі усвідомлення традиційних цінностей конкретної держави, а не емансипативних, для яких характерними ознаками є тимчасовість та швидкоплинність.

Для усвідомлення своєї ідентичності та унаочнення ціннісного інструментарію у сфері найменування виникають «каталоги імен», напрацьовані завдяки спільним і уніфікованим діям лінгвістів, правників та філософів. Зазвичай, будь-який «каталог імен» є формальним результатом унаочнення традиційних цінностей суспільства (враховуючи правопис, історію, релігію), документом, затвердженим на законодавчому рівні у вигляді додатку до закону, який є правовою підставою реєстрації імен фізичних осіб (чи відмови у ній) компетентними органами публічної влади.

Реалізація права на ім'я, його вибір та підстави державної реєстрації компетентними органами публічної влади є питанням актуальним і дуже важливим з огляду на прогресуючу глобалізацію, перманентну міграцію, свободу руху (пересування) в Європі та у світі. Збільшення міграційних потоків змінює тенденції найменування у нордичних державах, однак юридично визначені правила вибору та реєстрації імен залишаються незмінними.

В усіх індексах, які рейтинують держави світу, враховуючи гарантування власним громадянам добробуту, забезпечення людиноцентризму та правовладдя (верховенства права) в результаті здійснення державної політики, усі нордичні держави (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія та Швеція) протягом десятиліть посідають чільні місця. Так, за результатами 2019 р. серед 126 держав світу, які представлені у Світовому індексі правовладдя (верховенства права), Данія – на першому місці, Норвегія на другому, Фінляндія на третьому та Швеція на четвертому (Ісландія не була об'єктом оцінювання, а Україна, для порівняння, перебуває на 77 місці)¹⁷. Схожу тенденцію спостерігаємо, аналізуючи Світовий індекс щастя, де усі нордичні держави потрапили у топ-10 цього індексу за 2019 р. (Фінляндія на першому місці, Норвегія на другому, Данія на третьому, Ісландія на четвертому, Швеція на дев'ятому)¹⁸. Методологія досліджень обох індексів полягає в необхідності з'ясувати, як гарантується особиста свобода в різних державах світу, враховуючи триаду взаємодієносин «особа – держава – суспільство», та провести причинно-наслідковий аналіз за конкретними критеріями (маркерами): народовладдя (демократія), правовладдя (верховенство права), свобода руху (пересування), гарантування та захист прав людини, забезпечення миру, правопорядку й безпеки, розвиток громадянського суспільства та захист правової ідентичності особи тощо.

На даний час Данія, Фінляндія та Швеція є державами-учасниками Європейського Союзу, а Норвегія та Ісландія – Європейської асоціації вільної торгівлі (далі – ЄАВТ). Данія та Швеція теж брали участь у ЄАВТ із часу її заснування в 1960 р., але згодом стали державами-учасниками ЄС: Данія в 1973 р., а Швеція в 1995 році. Данія, Ісландія та Норвегія є теократичними державами, де лютеранська церква відіграє важливу роль в інтеграції громадян у суспільство, зокрема у виборі та реєстрації імен.

Середньостатистичний зріз даних агентства *Eurostat* показує, що, враховуючи свободу пересування (руху) осіб та концепцію вільного вибору місця проживання, передбачені ст. 21 Угоди про функціонування ЄС¹⁹, усі нордичні держави є гомогенними в контексті кількості власних громадян, які проживають у цих державах (89–95 %).

Історія державно-правного опредметнення найменування в нордичних державах сягає щонайменше XVI ст., коли король Данії Фредерік I у 1526 р. прийняв перший акт про найменування (прізвища). Здебільшого йшлося про використання фіксованих прізвищ знаттю, яка становила незначну частину населення (десь 1 %) цього християнського королівства. Вальтер Беньямін свого часу стверджував, що, з одного боку, ім'я – це слово, створене Богом, яке має вигляд власної назви людини, а, з іншого – його створення є результатом комунікації людей в суспільстві, бо «в імені – духовна сутність людини розкриває себе Богові»²⁰. Є підстави вважати, що у християнських громадах данського королівства кожна дитина повинна була мати ім'я, оскільки кожна людина була занесена до Божої книги, яка містила перелік імен членів його громади. Так, під час правління данського короля Христіана V у 1683 р. кожному новонароджену дитину необхідно було охрестити протягом восьми днів після народження, бо в іншому випадку батьків штрафували на 20 лотів срібла (нині – 178 доларів США). Йоганн Фрідріх, герцог Штрязен (німець за походженням), прем'єр-міністр данського королівства (1770–1771), спробував у 1771 р. реформувати традицію найменування в королівстві, уніфікувати та законодавчо регламентувати використання прізвищ та патронімів мешканцями королівства, однак не встиг (його стратили).

Наступною віхою у траєкторії законодавчого регламентування найменувань у нордичних державах стало прийняття данського закону про найменування 30 травня 1828 р., яким було запроваджене на законодавчому рівні використання фіксованих прізвищ, імен та по батькові для усіх громадян королівства²¹. Однак цей закон було сприйнято вкрай негативно, він викликав багато плутанини та непорозумінь серед звичайних людей. Тому 4 березня 1857 р. закон був змінений та частково уточнений з метою урізноманітнення найменувань. Однак поставлена мета не була досягнута, тому в 1904 р. було прийнято новий закон про найменування в Данії, який стосується здебільшого фіксування прізвищ: він дозволяв змінити прізвище раз у житті за чотири данські крони (водночас було створено список захищених прізвищ).

Для Норвегії, як суверенної держави, генеалогія правової регламентації найменування сягає 1923 р., коли був прийнятий перший закон про найменування²². Законодавство Фінляндії у сфері найменування було

започатковане після Другої світової війни, у 1946 р., а у Швеції, ще пізніше, аж у 1963 році. Раніше, починаючи з 1901 р., усі питання у сфері антропонастики у Швеції вирішувалися підзаконними нормативно-правовими актами (положеннями чи королівськими декретами)²³. Протягом наступних 20 років у Швеції відбулося чимало дискусій у сфері найменування, в результаті яких у 1982 р. було прийнято Закон про імена (*Namnlag*)²⁴. Основною метою цього закону 1982 р. була спроба відокремити імена, які може використовувати знать, від тих імен, які можуть використовувати звичайні люди.

Враховуючи значне поширення гендерної рівності в усіх нордичних державах у сфері правової ідентичності особи, у 1982 р. було також прийнято новий закон у Данії, який встановлював рівність у збереженні прізвища жінкою після одруження та дитиною, незважаючи на наявність шлюбно-сімейних відносин між її батьками. Зміна прізвища протягом 1989–2006 рр. коштувала 3 000 данських крон (із 2019 р. – 500 данських крон).

Чинне на сьогодні законодавство нордичних держав у сфері найменування було прийняте/змінено/доповнене протягом останніх 25 років: у Данії – у 2005 р.²⁵, в Ісландії – у 1996 р.²⁶, у Норвегії – у 2002 р.²⁷, у Фінляндії – у 2017 р.²⁸, у Швеції – у 2016 році²⁹. Закони про найменування усіх нордичних держав мають декілька спільних та відмінних рис, які стосуються в основному кількості імен власних громадян (від одного до чотирьох), вимог до вибору та реєстрації імен, встановлення часових обмежень реєстрації імені та відповідальності батьків за несвочасну реєстрацію, повноваження компетентних органів публічної влади, які здійснюють реєстрацію імені.

Остання редакція данського закону про імена була прийнята данським парламентом 24 червня 2005 р.³⁰ (закон набув чинності з 1 квітня 2006 р.). Закон визначає, що кожна людина повинна мати щонайменше одне власне ім'я, яке повинне бути зареєстроване компетентними органами протягом шести місяців від часу її народження (ст. 12). Власне ім'я людини можна вибрати зі списку імен, перерахованих у ст. 14 (2), або запропонувати власний варіант для затвердження компетентними органами (ст. 14(3)). Не можна назвати дитину іменем, яке спричинить непорозуміння щодо статі дитини (хлопчиків – жіночими іменами, дівчаток – чоловічими, а також т.зв. іменами-унісекс).

Відповідно до змін та доповнень до закону про найменування, внесених 6 травня 2009 р., список бажаних/дозволених імен публікує міністр соціальних справ та інтеграції. У цьому списку є імена, що поширені в Данії та які є затверджені міністерством³¹. Важливо, що ці правила поширюються винятково на громадян Данії. Щороку в Данії реєструють народження понад 1 000 немовлят, у 15–20 % випадків батькам у їхньому виборі імені та його подальшій реєстрації відмовляють. Якщо батьки хочуть назвати дитину іменем, якого немає в списку, вони повинні аргументовано пояснити свій вибір, однак це не завжди гарантує позитивну відповідь компетентних органів Данії та наступну реєстрацію імені дитини. Зазвичай, ім'я повинне вказувати на стать дитини і відповідати правилам правопису данської мови, а також не може бути тотожним прізвищу дитини.

В Ісландії теж є зафіксований реєстр дозволених та відхилених як жіночих, так і чоловічих імен. Традиційно Комісія з найменування Ісландії, яку призначає Міністерство юстиції Ісландії строком на чотири роки, здійснює двофазну перевірку: чи має ім'я якийсь історичний прецедент (відповідає ісландським традиціям) і чи його можна відхилити на підставі невідповідності нормам ісландської граматики. Для того, щоб результати перевірки були аргументованими, членів Комісії з найменування Ісландії (шість осіб) номінують університет Ісландії (по два члени, висунуті від філософського і правничого факультетів) та двоє від Національної лінгвістичної комісії (ст. 21)³².

Хибною є думка, що Комісія з найменування Ісландії вибирає імена для немовлят чи відмовляє в їхній реєстрації на підставі особистого смаку членів Комісії. Навпаки, основним завданням Комісії є розгляд кожної заяви про внесення імені до реєстру на предмет її відповідності закону про власні імена 1996 р., наголошує Агуста Торбергзоттір, керівниця Комісії у 2010 році³³. Якщо ж бажаного імені немає в реєстрі, батьки можуть подати заяву до Комісії з найменування Ісландії на внесення бажаного імені в реєстр (це коштує 3 000 ісландських крон). Комісія може визнати запропоноване ім'я традиційно ісландським, якщо дотримана будь-яка із визначених альтернативних вимог: якщо на даний час є щонайменше 15 громадян Ісландії, носіїв цього імені; якщо на даний час є 10–14 громадян Ісландії, носіїв цього імені, і найстаріший з них досяг віку не менше 30 років; якщо на даний час є від п'яти до дев'яти 15 громадян Ісландії, носіїв цього імені, а найстаріший з них досяг віку не менше 60 років; якщо на даний час є від одного до чотирьох 15 громадян Ісландії, носіїв цього імені, і воно з'являється в переписі 1910 р.; якщо на даний час немає жодного носія цього імені, громадянина Ісландії, але воно з'являється принаймні у двох переписах 1703–1910 рр. (якщо не в переписах, то в пам'ятках культури, літературних творах).

Відповідно до Закону про власні імена 1996 р. «кожна дитина повинна отримати ім'я, але не більше трьох імен» (ст. 4)³⁴. Стаття 5 вищезгаданого закону визначає відомі нам передумови реєстрації імені: імена не повинні суперечити мовній структурі (правопису, правилам ісландської орфографії, хіба що інша орфографія буде встановлена традицією); дівчаткам повинні бути присвоєні жіночі імена, а хлопчикам – чоловічі імена; ім'я не повинне спровокувати збентеження його носія в майбутньому³⁵. Однак ці вимоги не поширюються на дітей іноземців, які народилися в Ісландії і відповідно не набули ісландське громадянство від народження (ст. 10).

Якщо іноземець набув ісландське громадянство після народження (як альтернативне) у зв'язку з натуралізацією, то він/вона може залишити своє ім'я без змін (ст. 11) як і їхні діти, які набули ісландське громадянство після народження у зв'язку із трансфертом від батьків. Але так було не завжди, до 1991 р. усі громадяни незалежно від часу та способу набуття ісландського громадянства були зобов'язані мати ісландське ім'я. Зараз, у випадку, коли один із батьків дитини є чи був іноземцем, то дитина може отримати одне з імен, яке не відповідає вимогам вищезгаданої ст. 5 закону, якщо буде доведено, що таке ім'я існує в державі гро-

мадянства його/її батьків. У кожному випадку дитина повинна мати одне ім'я відповідно до вимог вищезгаданої ст. 5 закону (ст. 10(2))³⁶.

Антропоніми повинні бути написані у всіх офіційних документах ідентично, так, як вони зафіксовані в реєстрі імен (ст. 19). Комісія з найменування Ісландії може ініціювати зміну написання імені без фактичної її зміни на підставі консультацій із Міністерством юстиції Ісландії (ст. 20). Кожен громадянин Ісландії може ініціювати зміну свого імені один раз в житті, хіба що відбудуться специфічні обставини.

Як свідчать дані, за рік Комісія з найменування Ісландії в середньому отримує 100 таких заяв, з яких майже половині відмовляє (за статистикою в Ісландії щороку народжується в середньому 5 000 осіб)³⁷. Зокрема, у січні 2020 р. до реєстру внесли чотири імені, відмовили в реєстрації одного жіночого та трьох чоловічих імен. Найчастіше основними підставами відмови в реєстрації імені стає те, що ім'я є іноземного походження; складається з літер, відсутніх в ісландській абетці; може викликати непорозуміння щодо статі дитини.

Прикладом є справа про відмову в реєстрації імені «Блер», коли органи публічної влади Ісландії відмовляли протягом 15 років у реєстрації цього імені, вважаючи його чоловічим, що може викликати непорозуміння щодо статі дитини³⁸. За повідомлення інформаційного агентства ВВС, остаточну «крапку» в цій справі поставив місцевий суд Рейк'явіка в січні 2013 р., який визнав, що ім'я «Блер» може бути як жіночим (було використане в літературному творі для найменування жіночого персонажу), так і чоловічим, а Блер Б'яркардоттір Рунарсдоттір має конституційне право на ім'я.

В іншій справі про найменування в Ісландії йдеться про Дункана (Duncan) та Гарієт Кардю (Harriet Cardew), дітей т. зв. «змішаного шлюбу», які набули подвійне громадянство (британське від батька та ісландське від матері) від народження за правом крові *ius sanguinis*³⁹. У документах замість імен вони фігурували як «stúlka (дівчинка)» і «drengur (хлопчик)» Кардю, оскільки Комісія з найменування Ісландії відмовила в реєстрації запропонованих їхніми батьками імен, враховуючи невідповідність ісландському правопису та відсутності традиції найменування⁴⁰.

У 2014 р. мати дітей (громадянка Ісландії) подала скаргу на рішення Комісії з найменування Ісландії до Міністерства внутрішніх справ Ісландії, оскільки діти не отримали офіційних документів (закордонних паспортів), бо їхні імена не були зареєстровані⁴¹. Міністр внутрішніх справ у червні 2016 р. скасував заборону на реєстрацію Комісією з найменування Ісландії обох імен, вказавши, що мати дітей є біпатридом, володіючи крім ісландського ще й громадянством США. А діти, батьки яких є іноземцями, можуть мати іншомовні імена⁴².

Чинний закон про найменування в Норвегії був прийнятий у червні 2002 р. та набув чинності з 1 січня 2003 року⁴³. Він передбачає, що реєстрація імені в Норвегії належить до повноважень податкової адміністрації. Після народження дитини Податкова адміністрація надсилає батькам (опікунам) дитини запит на реєстрацію імені в національному реєстрі, яка відбувається в електронній формі. Якщо опіка спільна, то другий із батьків (опікунів) повинен підтвердити згоду на вибране іншим із батьків ім'я. Ім'я не може бути тотожним прізвищу, повинне відповідати норвезькій традиції найменування (ст. 8)⁴⁴. У Норвегії змінити ім'я може кожен громадянин, старший 16 років, один раз на десять років.

Враховуючи зростаючі темпи як імміграції в Норвегію, так і натуралізації (набуття особою альтернативного громадянства після народження) резидентів, які емігрували з інших держав (в т.ч. понад 57 тисяч біженців у 2018 р.), використання імені є барометром «адаптації мігрантів до норвезьких стандартів та інтеграції у суспільство»⁴⁵.

Схожі вимоги наявні в законодавстві Фінляндії у сфері найменування, започаткованого в 1946 р., однак перелік імен передбачено у фінському альманасі, який публікується ще з початку XIX століття. Відомо, що ст. 32а фінського закону «Про імена» 1985 р.⁴⁶ передбачала, що після народження дитина повинна отримати не більше ніж три імені, про що повинно бути повідомлено в Інформаційну систему населення не пізніше ніж два місяці після народження дитини та в місцеве реєстраційне бюро. Ім'я не може бути зареєстрованим, якщо форма або написання імені суперечать практиці найменування у Фінляндії; жіноче ім'я дається хлопчикові, або чоловіче – дівчинці; ім'я є прізвищем, хіба що воно сформоване з прізвища батька або матері та закінчується на «roika (син)» або «tytär (дочка)» і використовується після іншого імені; цим іменем вже нарекли повнорідних чи неповнорідних братів/сестер, хіба що така особа має інше прізвище (ст. 32b)⁴⁷.

Важливим у цьому дискурсі є рішення ЄСПЛ у справі *Johansson v. Finland* (2007)⁴⁸, де суд, зваживши всі надані аргументи, вирішив, що відмова компетентних фінських органів державної влади зареєструвати ім'я сина фінського подружжя Міки та Яани Йоханссонів «Аксль Мік» (така форма вимови не узгоджується з фінською практикою надання імен) не є пропорційною. Ім'я не є новим, до народження хлопчика декілька інших фінських малюків були названі цим іменем, а також немає жодних підстав вважати, що це матиме негативні наслідки для збереження культурної та мовної ідентичності Фінляндії. А тому ЄСПЛ визнав порушення ст. 8 (втручання у приватне та сімейне життя) і ст. 14 ЄКЗПЛ (дискримінація)⁴⁹.

Нещодавно, у 2017 р., у Фінляндії був прийнятий новий закон про імена, де глава перша регламентує на законодавчому рівні антропоніми не лише громадян Фінляндії, а й резидентів-іноземців⁵⁰. По-перше, кожен повинен мати ім'я, але не більше чотирьох імен; ім'я не може бути образливим, викликати незручності чи збігатися з прізвищем (ст. 1). По-друге, форма, зміст та написання імені повинні відповідати встановленим вимогам до правопису імен, відповідати статі дитини і не нагадувати її прізвище (ст. 2). Якщо запропоноване ім'я не відповідає вимогам попередньої статті, воно все ж таки може бути схвалене у таких чотирьох випадках, коли на даний час є п'ять живих носіїв цього імені (тої статі, що й заявник); якщо така особа на підставі громадянства чи родинних зв'язків пов'язана з іншою державою, хоче набути ім'я, яке звичним для тієї держави; на підставі релігійних звичаїв та якщо існує інша особлива передумова (ст. 3).

Відомо, що податкова адміністрація адмініструвала у Швеції усі питання щодо реєстрації імені та прізвища, процедури їх зміни. У законі 1982 р. було сказано, що «кожна дитина може отримати одне або декілька імен, які протягом трьох місяців з дня народження дитини повинні бути повідомлені податковій службі Швеції» з метою наступної реєстрації (п. 30)⁵¹. Далі, у п. 31 сказано, що якщо особа має декілька імен, то вона може змінити/видалити їх один раз за життя, однак, одне з них залишається назавжди незмінним⁵².

У п. 34 закону були передбачені підстави, коли використання імені може бути заборонено і відповідно у реєстрації буде відмовлено (ім'я є образливим, може викликати дискомфорт для дитини або з будь-якої іншої причини не підходить в якості імені)⁵³. Цей закон набув чинності 1 січня 1983 р., але протягом 2001–2013 рр. у Швеції проводилося обговорення та реформування цього закону, враховуючи численні спроби зареєструвати т.зв. «протестні» імена, однак без успішного результату. Серед таких «протестних» імен, незареєстрованих Податковою адміністрацією Швеції, найвідоміша справа стосувалася імені Brfxxsxhmmnpccclllmmnpgrxvclmncckssqlbb11116, яке складалося із 43 знаків, а насправді вимовлялося як Альбін (батьків оштрафували на 5 000 шведських крон (682 долари США) за відмову вибрати для реєстрації юридично допустиме ім'я для дитини).

Протягом 2016–2018 рр. закон про імена у Швеції зазнав несуттєвих змін⁵⁴. Згідно з цим законом (як і в попередньому) кожній дитині присвоюється одне або декілька імен, а заявка на набуття дитиною імені повинна бути подана протягом трьох місяців від народження дитини (ст. 26). Відповідно до ст. 27 «кожна особа може набутися або змінити свої імена в результаті додавання одного або декількох імен; зміни одного або декількох імен; видалення одного або декількох імен, але не всіх, або зміни порядку між іменами, якщо їх декілька»⁵⁵. Дитина не може набутися ім'я, якщо воно є образливим, може викликати дискомфорт або з іншої причини є неприйнятним як ім'я (ст. 28)⁵⁶.

Висновки. Неправильне використання критеріїв вибору батьками власних імен їхнім дітям найчастіше може стати підставою для відмови в їх подальшій реєстрації компетентними органами публічної влади нордичних держав. Як бачимо, наявність списку чи «каталогу імен», прозорої процедури реєстрації імен є частиною правової ідентичності громадян нордичних держав (Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії та Швеції). Усвідомлений вибір імені характеризує збереження традиційних цінностей громадянами цих держав, тоді як законодавче регламентування найменування є частиною державної політики, спрямованої на встановлення балансу між гарантуванням прав людини та захистом національної ідентичності.

На наше переконання, саме в цьому контексті виникає декілька важливих запитань, які потребують невідкладного та ефективного правового регламентування в Україні:

- по-перше, необхідно з'ясувати, чи потрібен в Україні т.зв. «каталог імен», розроблений завдяки спільним діям лінгвістів та правників на підставі правопису української мови як державної (ст. 10 Конституції України 1996 р.), затверджений на законодавчому рівні Верховною Радою України, який може бути правовою підставою реєстрації фізичних осіб (чи відмови в ній) органами публічної влади;
- по-друге, необхідно проаналізувати, які правила та підстави реєстрації органами публічної влади фізичних осіб (їхніх імен) є найбільш притаманними та важливими для України;
- по-третє, доцільно правильно визначити кількість імен, якими одночасно можна називати дитину, оскільки важливим тут є не лише збереження національної ідентичності людини, а також дотримання культурних і релігійних традицій та звичаїв.

⁵¹ Convention on the Rights of the Child (CRC), Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

⁵² Gross A.M. Rights and normalization: a critical study of European human rights case law on the choice and change of names. *Harvard Human Rights Journal*. 1996. Volume 9. P. 269–284.

⁵³ *The Oxford Handbook of Names and Naming* / Edited by Carole Hough. Oxford University Press, 2016. 832 p.

⁵⁴ Richard D. Alford, *Naming and identity: A cross-cultural study of personal naming practices*. New Haven: HRAF, 1988. Pp. viii+190.

⁵⁵ Emens E.F. Changing Name Changing: Framing Rules and the Future of Marital Names. *University Chicago Law Review*, Volume 74, 2007. P. 761, 768, 861–862.

⁵⁶ Shear Kushner J. The right to control one's name. *University of California Los Angeles Law Review*, Volume 57, No. 313, 2009. P. 313–364.

⁵⁷ Larson Carlton F. W. Naming Baby: The Constitutional Dimensions of Parental Naming Rights, *George Washington Law Review*, 2011. Vol. 80. No. 1. P. 159–201.

⁵⁸ Софінська І. Право на ім'я у парадигмі концепції громадянства. *Юридичний журнал «Право України»*. 2017. № 12. С. 123–128.

⁵⁹ Головатий С. «Верховенство права не працює». Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «Доповідь про правовладдя» («Report on the Rule of Law»), що її ухвалено на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. (CDL-AD(2011)003rev). *Юридичний журнал «Право України»*. 2019. № 11. С. 39–82.

⁶⁰ *The Oxford Handbook of Citizenship*. Shachar, A., Bauböck, R., Bloemraad, I., Vink, M. (eds.) Oxford: Oxford University Press, 2017. 880 p.

⁶¹ Spiro P.J. Citizenship Overreach. *Michigan Journal of International Law*, Volume 38, Issue 2, 2017. P. 177.

⁶² Dauvergne C. Citizenship with a Vengeance. *Theoretical Inquiries in Law*, Volume 8, Issue 2, 2007. P. 490–491.

⁶³ Софінська І. Філософсько-правова візія доктрини громадянства: монографія. Львів: Каменяр, 2018. С. 120–144.

⁶⁴ Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>

⁶⁵ Constitution de 1791. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1791>

⁶⁶ *Code civil / Législation*, Musée Criminocorpus publié le 25 juin 2014, consulté le 23 novembre 2017. URL: <https://criminocorpus.org/fr/reperes/legislation/versions/698/57/diff/pdf/>

- ¹⁷ *World Justice Project 2019: Rule of Law Index*. URL: <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/ROLI-2019-Reduced.pdf>; accessed: 02.01.2020).
- ¹⁸ *World Happiness Report 2019* / Editors: J. Helliwell, R. Layard and J. Sachs; Associate Editors: Jan-Emmanuel De Neve, Haifang Huang, Shun Wang, and Lara B. Aknin. 136 p. URL: <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19.pdf>; accessed: 22.12.2019.
- ¹⁹ *Blackstone's EU Treaties and Legislation 2009–2010* / N. Foster. Oxford University Press, 2009. P. 632–633.
- ²⁰ Benjamin W. *Selected Writings*, Volume 3: 1935–1938. H. Eiland, M.W. Jennings (ed.). Cambridge: Harvard University Press, 2006. 480 p.
- ²¹ Linde R. *Om Namnbyten och namnlagar i Sverige: Ett litet kommittéarkiv betraktat i ett större sammanhang 1918 års släkt-namnsutredning*, 2003, pp. 1–7. URL: <https://riksarkivet.se/Sve/Arkivhistorier/dokbilder/2003/surnames.pdf>
- ²² Lov av 9. februar 1923 nr. 2 om personnavn. URL: <http://www.hoelseth.com/acts/act19230209-002.html>
- ²³ Linde R. *Om Namnbyten och namnlagar i Sverige: Ett litet kommittéarkiv betraktat i ett större sammanhang 1918 års släkt-namnsutredning*, 2003. P. 1–7. URL: <https://riksarkivet.se/Sve/Arkivhistorier/dokbilder/2003/surnames.pdf>
- ²⁴ Namnlag (1982:670). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/namnlag-1982670_sfs-1982-670
- ²⁵ Navnelov nr 524 af 24/06/2005. URL: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=31494#K3>
- ²⁶ Personal Names Act, No. 45, 17th May 1996. URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=a925b138-f47b-11e7-9423-005056bc530c>
- ²⁷ Lov om personnavn (navneloven) 2002, LOV-2002-06-07-19. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- ²⁸ Lag om för- och efternamn, 12/19/2017 / 946. URL: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2017/20170946>
- ²⁹ Lag (2016:1013) om personnamn. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161013-om-personnamn_sfs-2016-1013
- ³⁰ Navnelov nr 524 af 24/06/2005. URL: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=31494#K3>
- ³¹ Bekendtgørelse af navneloven nr. 350 af 6. maj 2009. URL: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=141282>
- ³² Personal Names Act, No. 45, 17th May 1996. URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=a925b138-f47b-11e7-9423-005056bc530c>
- ³³ Andersen A. Getting Personal With Names, *The Reykjavik Grapevine*, July 27, 2010. URL: <https://grapevine.is/mag/articles/2010/07/27/getting-personal-with-names/>
- ³⁴ Personal Names Act, No. 45, 17th May 1996. URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=a925b138-f47b-11e7-9423-005056bc530c>
- ³⁵ Personal Names Act, No. 45, 17th May 1996. URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=a925b138-f47b-11e7-9423-005056bc530c>
- ³⁶ Personal Names Act, No. 45, 17th May 1996. URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=a925b138-f47b-11e7-9423-005056bc530c>
- ³⁷ Andersen A. Getting Personal With Names, *The Reykjavik Grapevine*, July 27, 2010. URL: <https://grapevine.is/mag/articles/2010/07/27/getting-personal-with-names/>
- ³⁸ *Nöfn Íslendinga* / Höfundur: Guðrún Kvaran, Forlagid, 2011. P. 131.
- ³⁹ Fontaine A. British Passport Granted To Harriet “Girl” Cardew. *The Reykjavik Grapevine*, June 26, 2014. URL: <https://grapevine.is/news/2014/06/26/british-passport-granted-to-harriet-girl-cardew/>
- ⁴⁰ Mál nr. 52/2010, 24. júní 2010. URL: [https://www.stjornarradid.is/gogn/urskurdir-og-alit-/\\$LisasticSearch/Search/?SearchQuery=harriet&Ministries=&Committee=Mannanafnanefnd&Year=](https://www.stjornarradid.is/gogn/urskurdir-og-alit-/$LisasticSearch/Search/?SearchQuery=harriet&Ministries=&Committee=Mannanafnanefnd&Year=)
- ⁴¹ Детальніше див. тут: URL: <https://www.visir.is/g/2014140629343/foreldrar-harriet-bunir-ad-kaera-urskurd-thjodskrar>
- ⁴² Harriet finally gets her passport, *Iceland Monitor*, 13 May 2016. URL: https://icelandmonitor.mbl.is/news/politics_and_society/2015/08/28/harriet_finally_gets_her_passport/
- ⁴³ Lov om personnavn (navneloven) 2002, LOV-2002-06-07-19. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- ⁴⁴ Lov om personnavn (navneloven) 2002, LOV-2002-06-07-19. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- ⁴⁵ Helleland B., Ore C.-E. & Wikström S. Names and Identities, *Oslo Studies in Language*, Issue 4(2), 2012. P. 223–234.
- ⁴⁶ Names Act (694/1985; amendments up to 13/2015 included). URL: https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1985/en19850694_20150013.pdf
- ⁴⁷ Names Act (694/1985; amendments up to 13/2015 included). URL: https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1985/en19850694_20150013.pdf
- ⁴⁸ Judgment of the European Court of Human Rights (Fourth Section) in case «*Johansson v. Finland*», 6 September 2007. URL: <https://statesassembly.gov.je/scrutinyreviewresearches/2008/s-25669-41435-1552008.pdf>
- ⁴⁹ Judgment of the European Court of Human Rights (Fourth Section) in case «*Johansson v. Finland*», 6 September 2007. URL: <https://statesassembly.gov.je/scrutinyreviewresearches/2008/s-25669-41435-1552008.pdf>
- ⁵⁰ Lag om för- och efternamn, 12/19/2017 / 946. URL: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2017/20170946>
- ⁵¹ Namnlag (1982:670). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/namnlag-1982670_sfs-1982-670
- ⁵² Namnlag (1982:670). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/namnlag-1982670_sfs-1982-670
- ⁵³ *Namnlag* (1982:670). URL: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19820670.htm>
- ⁵⁴ Lag (2016:1013) om personnamn. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161013-om-personnamn_sfs-2016-1013
- ⁵⁵ Lag (2018:1295) om ändring i lagen (2016:1013) om personnamn. URL: <https://www.lagboken.se/views/pages/getfile.ashx?portalId=56&docId=3285723&propId=5>
- ⁵⁶ Lag (2016:1013) om personnamn. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161013-om-personnamn_sfs-2016-1013

Резюме

Софінська І.Д. Правова візія найменування в нордичних державах: виклики для України.

У статті йдеться про те, що застосування нордичними державами (Данією, Ісландією, Норвегією, Фінляндією та Швецією) традиційного іменного репертуару, створення «каталогу» імен, рекомендованих до застосування компетентними органами публічної влади під час державної реєстрації народження особи, не є перешкодою для реалізації громадянами цих держав права на ім'я. Навпаки, ці питання закріплені на законодавчому рівні, демонструють частинку національної ідентичності громадян, враховують сучасні тенденції трансформації ціннісного сприйняття найменування.

Ключові слова: нордичні держави, іменний репертуар, право на ім'я, законодавство про найменування, реєстрація імені, каталог імен.

Резюме

Софінська І.Д. Правовая визия имен в нордических странах: вызовы для Украины.

В статье говорится о том, что применение нордическими государствами (Данией, Исландией, Норвегией, Финляндией и Швецией) традиционного именного репертуара, создание «каталога» имен, рекомендованных к применению компетентными органами публичной власти при государственной регистрации рождения лица, не является препятствием для реализации гражданами этих государств права на имя. Напротив, эти вопросы закреплены на законодательном уровне, демонстрируют частичку национальной идентичности граждан, учитывают современные тенденции трансформации ценностного восприятия наименования.

Ключевые слова: нордические государства, именной репертуар, право на имя, законодательство о наименовании, регистрация имени, каталог имен.

Summary

Iryna Sofinska. Legal Vision of Naming in Nordic States: Challenges for Ukraine.

In this article, I research on few fundamental issues regarding naming. All Nordic states (Denmark, Iceland, Norway, Finland, and Sweden) apply the traditional name repertoire. Also, they create a catalog of names which is recommended for usage by the competent public authorities during the state registration of the person's birth. Both issues are supposed not to be an obstacle for citizens of the Nordic states to realize/enjoy the right to a name, prescribed in the UN Convention on the Rights of the Child (1989). It is declared in article 7(1) that "the child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality...". It is the first step to recognize every newborn as an individual, a human being with rights, duties, and privileges. Without them, children remain invisible both on the national and international levels, and they cannot identify with society and the state.

On the contrary, these issues are fixed at the legislative level, demonstrate a part of the national identity of citizens, while taking into account current trends in the transformation of value perception of the name. Everybody must know himself/herself and how he/she fits into the world, state, community. Everybody must know who he/she is and to whom, what and why they belong, or what they are a part of. For these essential reasons, having a name and nationality are fundamental human rights acquired by everybody after birth. When both rights are honored, children can know themselves and identify with their state of birth/origin.

Parents, communities, and the state via government and other relevant public bodies should work for and support human rights for every child, provide ethnic and national knowledge and roots for them. Parents name their children and help them to acquire a pure sense of belonging to the family, nation, state, and world. Through this kind of belonging, children become members of the community, society, and country via identification.

Every citizen born in-country or extra-territory is responsible for the correct application of all-important rules determined by every state. Also, everyone who was born in one country and acquired name and nationality due to its rules and conditions should respect those of a host country while migrating. It is up to every country to formulate on the national level, its own indicators of identity regarding values, traditions, history, and culture. They draft a name catalog to preserve national identity from the erosion; they form it by names which are traditional for the particular nation-state. They adopt such a list of names (allowed or prohibited) by the legislature as an annex to the law/code. They implement rules, conditions, and the exact procedure to register the desired name or to reject it.

All Nordic countries have some shared vision on name's application: a name should be written following the ordinary rules of state (official) language orthography, it must not be foreign to the naming tradition of a particular country; it must indicate gender (not unisex or used by another sex bearer); it cannot be a surname except a patronymic as last given name; it shall not be approved if it can cause offense or can be supposed to cause discomfort for the one using it, etc. The same naming practice should be adopted and used in Ukraine.

Key words: nordic states, names repertoire, right to name, naming law, name registration, names catalogue.